

**WYWIAD: prof. WOJCIECH GASPARI, 22 kwietnia 2022;
prowadzi: dr Jan Surman, online**

JS:

Bardzo dziękuję, że zgodził się Pan na naszą rozmowę. Pierwszym pytaniem, które chciałem zadać, to jest: W jaki sposób przyszedł Pan do kwestii prakseologicznych, bo jak rozumiem, zaczynał Pan w Politechnice Śląskiej i potem przeniósł się do Warszawy i tam już na PANie kontynuował w zespole prakseologii.

00:01:22 WG

Ja tutaj interesowałem się prakseologią, usłyszawszy informacje w radio o działaniach podjętych przez profesora Kotarbińskiego.¹ Mnie zawsze brakowało czegoś. Ja byłem, jestem z nastawienia humanistą i studia techniczne były dlatego wybrane przeze mnie, że nie były ideologiczne, a humanistyka była skażona marksizmem. I potem, za długo byłoby opowiadać, przenieśliśmy się do Warszawy i jak się otworzyły studia doktoranckie w Polskiej Akademii Nauk, to się zapisałem na studia doktoranckie do profesora Zieleniewskiego,² który był kierownikiem placówki prakseologicznej wówczas. I zrobiłem doktorat z zastosowań prakseologii do zagadnień technicznych wyboru rozwiązania technicznego w projektowaniu technicznym w Instytucie Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk. I tak się to zaczęło.

00:02:49 JS

Czyli to tak, to mnie bardzo też interesuje. Czy to było już powiązane wtedy z cybernetyką i z pytaniami o planowanie.

00:03:00 WG

No było, oczywiście. Plany cybernetyczne wchodziły w grę.

00:03:11 JS

I to może od razu pytanie: Kotarbiński i prakseologia jest właśnie jedną z tych dyscyplin, która zrobiła się bardzo popularna w Pradze – też od razu, w latach 50. On też tutaj wykłady miał.

¹ Tadeusz Kotarbiński (1886–1981) był wybitnym polskim filozofem, logikiem i etykiem, który wniósł istotny wkład w rozwój pragmatyzmu logicznego oraz teorii nauki. Jego prace, szczególnie w zakresie realizmu i etyki, miały znaczący wpływ na filozofię XX wieku w Polsce.

² Jan Michał Zieleniewski (1901–1973) był polskim profesorem nauk ekonomicznych, specjalistą w dziedzinie prakseologii i prekursorem naukoznawstwa. Jako kontynuator prac Tadeusza Kotarbińskiego, przyczynił się do wyodrębnienia ogólnej teorii organizacji jako samodzielnej dyscypliny naukowej.

00:03:29 WG

Przetłumaczono, też jego *Traktat o dobrej robocie*.

00:03:30 JS

Tak, tak. I właśnie chciałem się zapytać, jakie były Pana początki międzynarodowej współpracy? I właśnie z kim też Pan na początku pracował?

00:03:42 WG

To się zaczęło, jak utworzony został przez profesora Ignacego Maleckiego,³ zastępcę sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk, Komitet Naukoznawstwa. Najpierw była Komisja, potem Komitet. I ten Komitet współdziałał z Komisją Polityki Naukowej UNESCO. I tam reprezentantem był profesor Tondl, Ladislav Tondl,⁴ z Czechosłowacji. I tak, żeśmy się spotykali od czasu do czasu – tu w Warszawie, tu w Pradze. Mieliśmy takie serdeczne przyjacielskie stosunki z profesorem Tondlem. Jak przyjeżdżałem do Pragi, to mnie gościł u siebie w domu. Także poznałem jego rodzinę. On przyjeżdżał do Warszawy. Nie tylko kontakty naukowe nas łączyły, ale takie osobiste.

00:05:12 JS

Czyli to było w latach 70., czy jeszcze nawet wcześniej?

00:05:17 WG

To wcześniej było, raczej 60., końcówka lat 60.

00:05:26 JS

Tak, bo właśnie chciałem zapytać, czy i jak to się zmieniło w latach 70., bo jego kariera zatrzymała się poprzez normalizację.

00:05:41 WG

³ Ladislav Tondl (1924–2015) był czeskim logikiem, semantyką, filozofem i teoretykiem nauki. W 1949 roku uzyskał tytuł doktora filozofii i inżyniera. Po ukończeniu studiów wykładał logikę, epistemologię i filozofię nauki na Uniwersytecie Karola w Pradze. W latach 50. XX wieku, z powodu ideologicznych represji, został usunięty z uczelni, potem przywrócony. Twórca Instytutu Teorii i Metodologii Nauki Czechosłowackiej Akademii Nauk, W 1969 r. ten instytut, a T. stracił możliwość pracy w swojej dziedzinie. Przez następne dwadzieścia lat był zatrudniony w Instytucie Projektowym Transportu i Budownictwa Inżynierskiego w Pradze w dziedzinie informatyki i projektowania. Po 1989 roku ponownie wykładał na Uniwersytecie Karola oraz pracował na akademii nauk.

⁴ Ignacy Malecki (1912–2004) był polskim uczonym specjalizującym się w elektroakustyce oraz naukoznawstwie. W 1935 roku ukończył studia na Wydziale Elektrycznym Politechniki Warszawskiej, uzyskując tytuł inżyniera elektryka. Po wojnie był profesorem Politechniki Gdańskiej (1945–1950) oraz Politechniki Warszawskiej (1950–2004). Od 1958 roku był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk, pełniąc funkcje zastępcy sekretarza naukowego PAN (1962–1968) oraz członka Prezydium (od 1980 roku). W latach 1969–1973 kierował Departamentem Polityki Naukowej UNESCO w Paryżu.

Właśnie w związku z tym, że on podpisał Manifest 2000 słów.⁵

00:05:44 JS

No tak, tak.

00:05:47 WG

Ale on miał wykształcenie inżyniera, i to go uratowało, bo zakazano mu pracę w Akademii Nauk, ale mógł pracować w biurze projektów i podjął pracę w biurze projektów. Ja organizowałem konferencję na temat prakseologii, metodologii projektowania, i zaprosiłem go. I to moje zaproszenie odblokowało paszporty dla niego i jego współpracowników i przyjechali do Warszawy.

00:06:31 JS

Czyli ta współpraca z Tondlem trwała pomimo tego, że przez chwilę nie był pracownikiem naukowym w Akademii.

00:06:45 WG

Tak, była kontynuowana. Ale potem był ten nieszczęsny wypadek pod Znojmem na Morawach.

00:06:57 JS

Mhm. A może Pan coś powiedzieć, bo ja nie wiem o wypadku nic.

00:07:04 WG

To on był u rodziców, bo on pochodził ze Znojma. Urodzony był, mieszkał, jego rodzina była w Znojmie na Morawach. I on jechał samochodem do Pragi, wracał od rodziny i na zakręcie samochód z przeciwnej strony czołowo zderzył się z samochodem, który on prowadził. On leżał 6 tygodni nieprzytomny w szpitalu w Pradze. Uszkodzony miał wzrok, jedno oko, połamane nogi. Potem się wykaraskał z tego i pracował dalej. Już nawet jak skończył pracę w Akademii, to był w takiej komórce pracowni Metodologii Nauki na ulicy Jilskiej [Jilská ulice]. Współpracował z Berką⁶ i był w kontaktach z Komitetem Naukoznawstwa Polskiej Akademii Nauk.

00:08:49 JS

Tak ja właśnie widziałem, że on też bardzo dużo publikował w polskich czasopismach.

⁵ "Manifest 2000 słów" był dokumentem opublikowanym 27 czerwca 1968 roku przez czeskich intelektualistów jako odpowiedź na interwencję wojsk Układu Warszawskiego, która stłumiła Praską Wiosnę. Manifest wzywał do reform politycznych, demokratyzacji i poszanowania praw człowieka, a także protestował przeciwko represjom wprowadzonym przez reżim komunistyczny po stłumieniu reform.

⁶ Karel Berka (1923–2004) był czeskim logikiem i filozofem, specjalizującym się w logice formalnej i filozofii języka. W latach 1948–1951 studiował anglistykę i filozofię na Uniwersytecie Masaryka w Brnie, uzyskując tytuł PhDr. za pracę "Gramatyka i logika". Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel w Jabloncu nad Nysą, a od 1955 roku był związany z Czechosłowacką Akademią Nauk i Uniwersytetem Karola w Pradze.

00:08:54 WG

Publikował. Po polsku publikował. Jak miał rocznicę 90-lecia, to ja napisałem taki tekst, który jest żartobliwie napisany.⁷ Ja bym mógł panu przesłać. Ja Panu prześlę ten tekst, będzie najlepiej, bo to lepiej tekst mieć, niż opowiadać o tekście.

00:09:26 JS

No bardzo dziękuję. Tak, tak, takie teksty naprawdę bardzo mnie interesują. Czy oprócz z Tondlem miał Pan też kontakty z innymi kolegami w sprawie?

00:09:44 WG

Raczej nie. Główną postacią, z którą współpracowałem, był Ladislav Tondl.

00:09:53 JS

No właśnie mam wpisanego jako osoby, które czasami bywały w Polsce, Tondla, Karla Berkę, potem chyba w osiemdziesiątych latach był bardzo często i też często publikował, i Ota Šulc⁸, który był w 70. przez kilka lat i potem trochę mniej. Interesowało mnie to dużo, dużo się mówi na ten temat właśnie tego rozdźwięku pomiędzy oficjalnymi kontaktami, a nieoficjalnymi kontaktami. I właśnie chciałem się zapytać, jakie były też oficjalne kontakty pomiędzy Komitetem Naukoznawstwa a Pragą i czy te kontakty też prowadziły do jakiejś większej współpracy.

00:10:48 WG

Udział w konferencjach, głównie udział w konferencjach.

00:10:52 JS

Czyli nie było czegoś takiego, jak na przykład wspólne projekty transgraniczne albo plany wspólnych projektów?

00:10:59 WG

Nie.

[...]

00:12:14 JS

No tak, tak, tak. A czy były różne projekty? Na przykład z Tondlem, czy jakieś projekty, wspólne publikacje, które Państwo planowali?

00:12:40 WG

⁷ Gasparski, Wojciech W. 'Ladislav Tondl'. *Prakseologia* 158, no. 1 (2016): 428–30.

⁸ Ota Šulc (1932–?) był jednym z pionierów futurologii w Czechosłowacji, aktywnie angażując się w rozwój tej dziedziny. Jako ekonomista, prognostyk i futurolog, współtworzył Czechosłowackie Towarzystwo Futurologiczne, a także pełnił funkcję sekretarza naukowego tego stowarzyszenia.

Nie. Nie było.

[...]

00:12:51 JS

I jak zmieniała się ta współpraca w latach dziewięćdziesiątych 90., kiedy już można było współpracować teoretycznie z każdym?

00:14:54 WG

Byliśmy za bardzo zaangażowani w transformację. Inne sprawy doszły do głosu. Ja się zająłem etyką biznesu.

00:15:16 JS

Czyli tutaj już ta współpraca z Czechami praktycznie ustała.

00:15:22 WG

To już były kontakty raczej towarzyskie.

[...]

00:19:17 JS

A mogę się zapytać, w jakim języku Pan rozmawiał z profesorem Tondlem?

00:19:34 WG

Ja po polsku, on po czesku.

00:19:36 JS

Czyli to udawało się tak?

00:19:39 WG

Já rozumím češtinu. Ja doufám. Já chápe.

Ja się nie uczyłem czeskiego, tylko ja byłem wielokrotnie, z 20 razy, w Czechosłowacji i nabyłem umiejętności posługiwania się, korzystania z czeskiego. Także dla mnie nie było specjalną trudnością rozumienie i rozmawialiśmy, a jeżeli trzeba było, tośmy rozmawiali po angielsku.

[...]

00:22:30 JS

Dziękuję bardzo, do widzenia.

00:22:32 WG

Do widzenia.